

SMP EN GEBIEDSONTHEFFING WNB IN DE GEMEENTELIJKE PRAKTIJK

Randvoorwaarden, voorbeelden toepassing en voordelen
samenwerking woningcorporaties

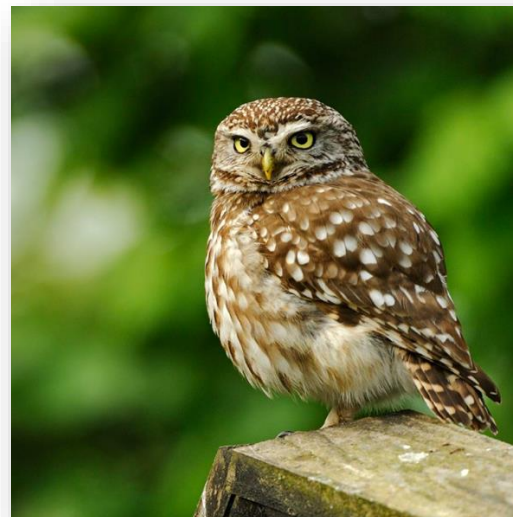
Symposium 'Natuur in de omgevingsvergunning: zo doen gemeenten dat'

De Rijtuigenloods Amersfoort, 18 mei 2017

Max Klasberg (sr. stadsecoloog) en Roel Koster (adviseur woningcorporaties)

Inhoud presentatie SMP

- ❑ Opwarmertje: wel of geen SMP (stellingen)
- ❑ Kennismaking SMP: kenmerken, uitgangspunten en toepassingsmogelijkheden
- ❑ Enkele praktijkvoorbeelden: knelpunt en oplossing
 - ❑ Steenuil – gemeente Horst a/d Maas (2008)
 - ❑ Muurhagedis – gemeente Maastricht (2012–2016)
 - ❑ Vleermuizen groeve – gemeente Valkenburg (2016-heden)
- ❑ Gebouwbewonende soorten - voordelen samenwerking gemeenten en woningcorporaties

Stellingen: wel of geen SMP

Stelling 1

Zonder de hulp van de mens verdwijnt de mus uit het straatbeeld van steden

Mussenpopulatie is gehalveerd

Stelling 2

Vogels en vleermuizen zijn belangrijk voor de stad

Muggenplagen worden voorkomen, etc.

Stelling 3

Isolatie van woningen gaat ten koste van gebouwbewonende diersoorten

Duurzaamheid (energie) versus biodiversiteit

Stelling 4

Een soortmanagementplan voor gebouwbewoners kan het tij keren

Focus op bescherming populatie in plaats van individu

SMP en gebiedsontheffing Wnb

**Kenmerken, uitgangspunten en
toepassingsmogelijkheden**

Kenmerken – wat is het eigenlijk

- ☐ Soort gedragscode FFW/Wnb (hoe en wanneer), maar inclusief mitigatieplan (waar en wat)
- ☐ Gebiedsontheffing of generieke ontheffing Wnb in plaats van ontheffing voor elk afzonderlijk project
- ☐ Nadruk op bescherming populaties op gebiedsniveau in plaats van individuele planten en dieren
- ☐ Mogelijkheid om 'als ... dan' redeneringen te gebruiken voor globale plannen
- ☐ Gerichter / beperkter onderzoek met dynamische status
 - ☐ kernpopulaties / belangrijkste functies
 - ☐ Steekproef en voorspellingsmodellen
 - ☐ functionaliteit mitigatie (bijstelling)
 - ☐ Staat van instandhouding soort (vinger aan de pols)
- ☐ Generieke maatregelen (waar mogelijk) en specifieke maatregelen (waar nodig)

Uitgangspunten – waar aan voldoen (ODH)

- 1) Breng de ‘nulsituatie’ goed in kaart op het schaalniveau van ten minste meerdere woonwijken en bijbehorend groen, waarbij naast vaste verblijfplaatsen ook vliegroutes en foerageerlocaties in kaart worden gebracht;
- 2) Relevante beschermde soorten mogen niet achteruit gaan (behoud gunstige staat van instandhouding); om dit te verzekeren (worst-case) moeten hoe dan ook ‘plusmaatregelen’ worden genomen;
- 3) De maximum-termijn van vijf jaar staat niet meer in de wet en wordt door ODH dus ook niet meer gehanteerd.
- 4) Uitvoering van mitigerende maatregelen moet goed zijn geborgd;
- 5) Er geldt een monitoringsverplichting, waarbij ook geborgd moet zijn dat er ‘bijgestuurd’ wordt als uit die monitoring blijkt dat de staat van instandhouding van een bepaalde beschermde soort is verslechterd specifiek door uitgevoerde projecten/initiatieven.

Enkele toepassingen – wat kan ik er mee

- ☐ Ontheffing Wnb voor gebouwbewonende vogels met jaarrond beschermde nesten (aantonen ontheffingsgrond, ook voor particulieren)
- ☐ Regulering beheer en gebruik groengebieden met veel beschermde soorten (oa evenementen)
- ☐ Omgang met bestrijding exoten / invasieve soorten versus behoud beschermde soorten
- ☐ Juridische verankering van gemeentelijk ecologisch netwerk / groenstructuur / klimaatadaptatie
- ☐ Bouwsteen natuur voor omgevingsvisie en omgevingsplan (integratie Wnb en Omgevingswet)

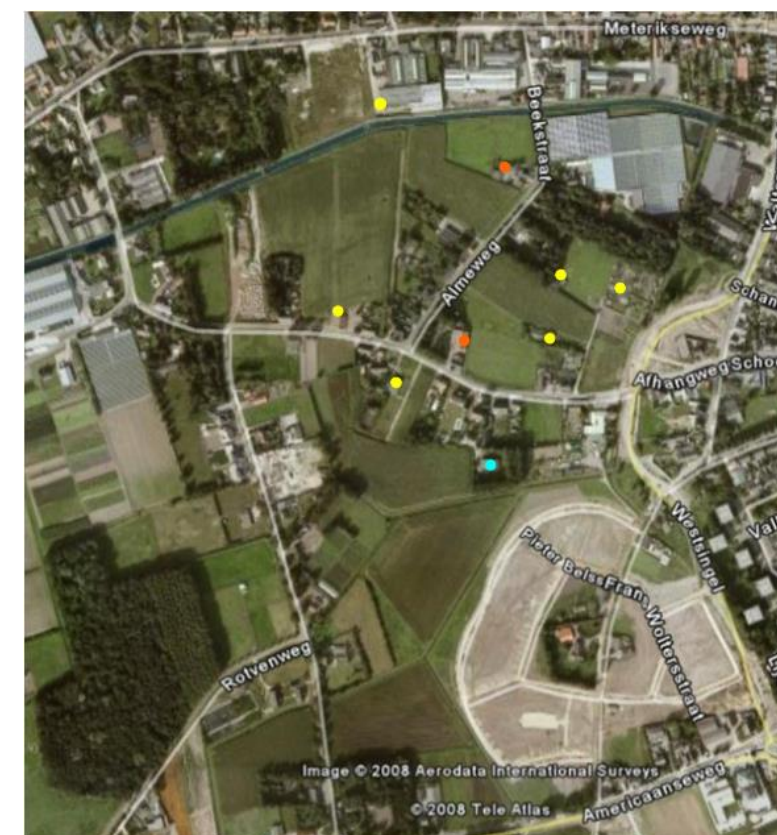
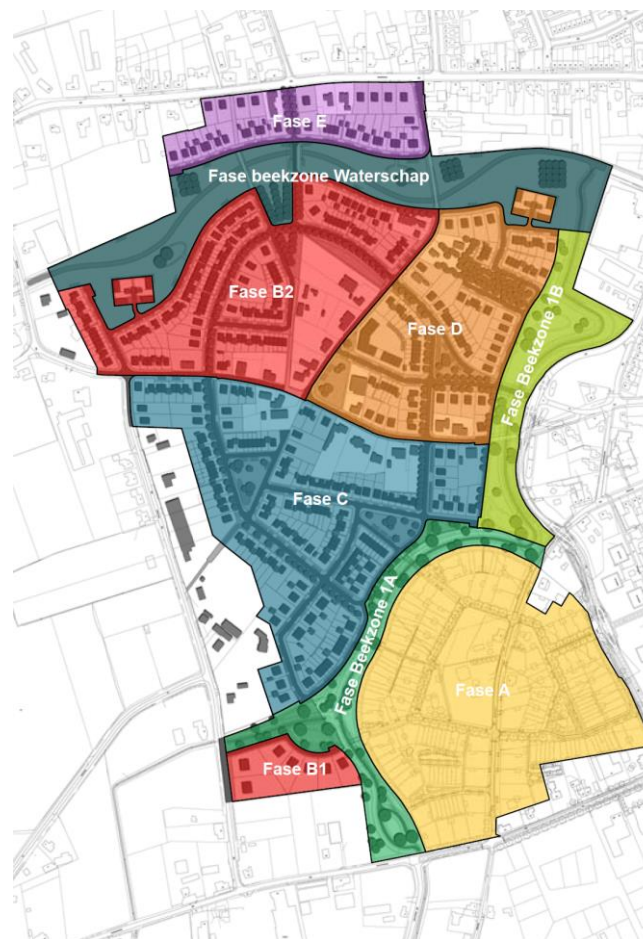
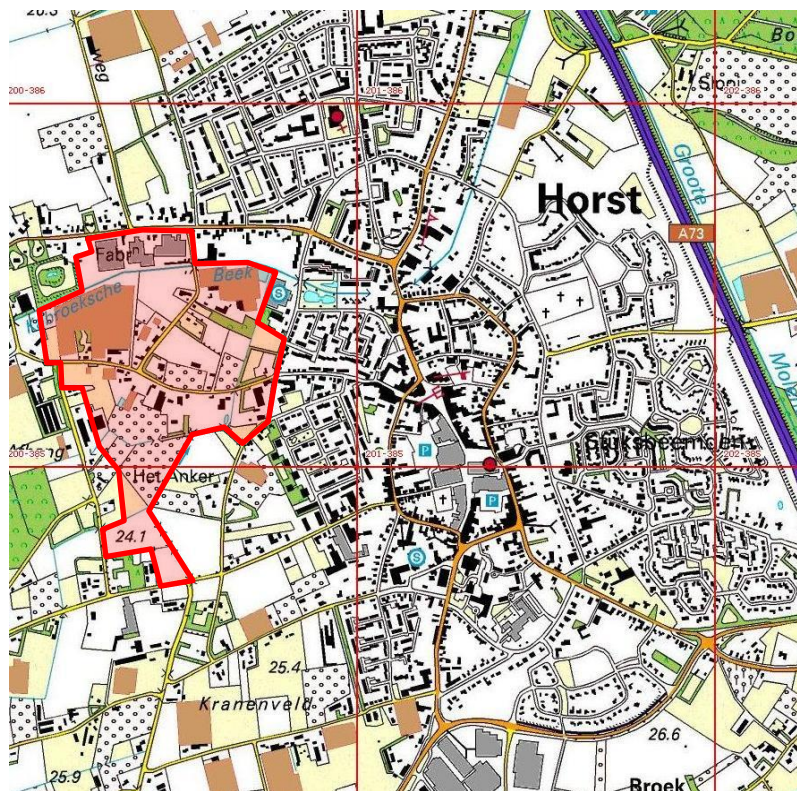
Praktijkvoorbeelden SMP / leefgebiedenbenadering

steenuil – gemeente Horst a/d Maas

muurhagedis – gemeente Maastricht

vleermuizen groeve – gemeente Valkenburg

Steenuil – gemeente Horst a/d Maas

Legenda

- Nestlocatie Steenuil
- Zichtwaarneming Steenuil
- Roestplek Kerkuil

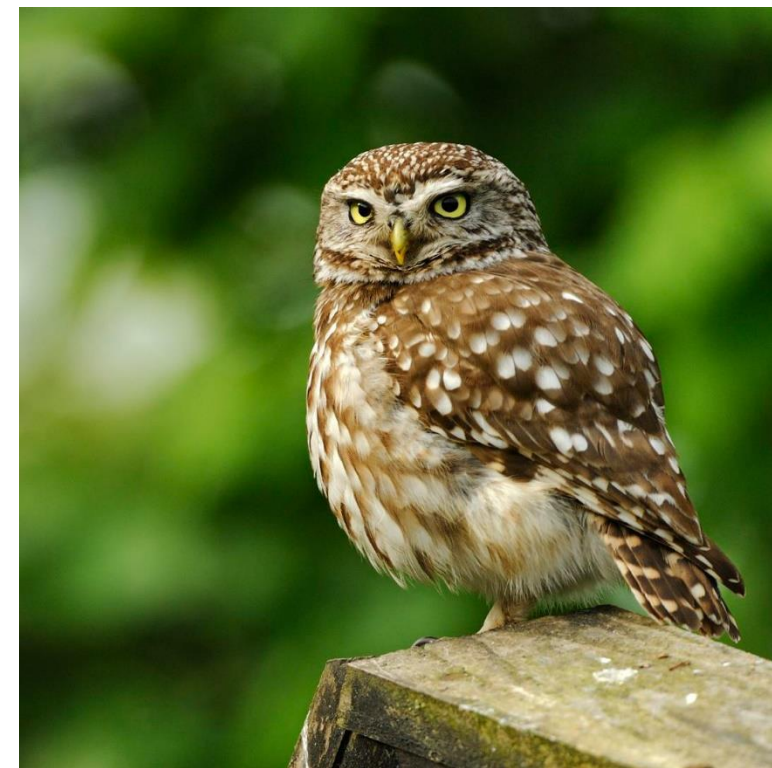
Steenuil – probleem en oplossing

Probleemschets

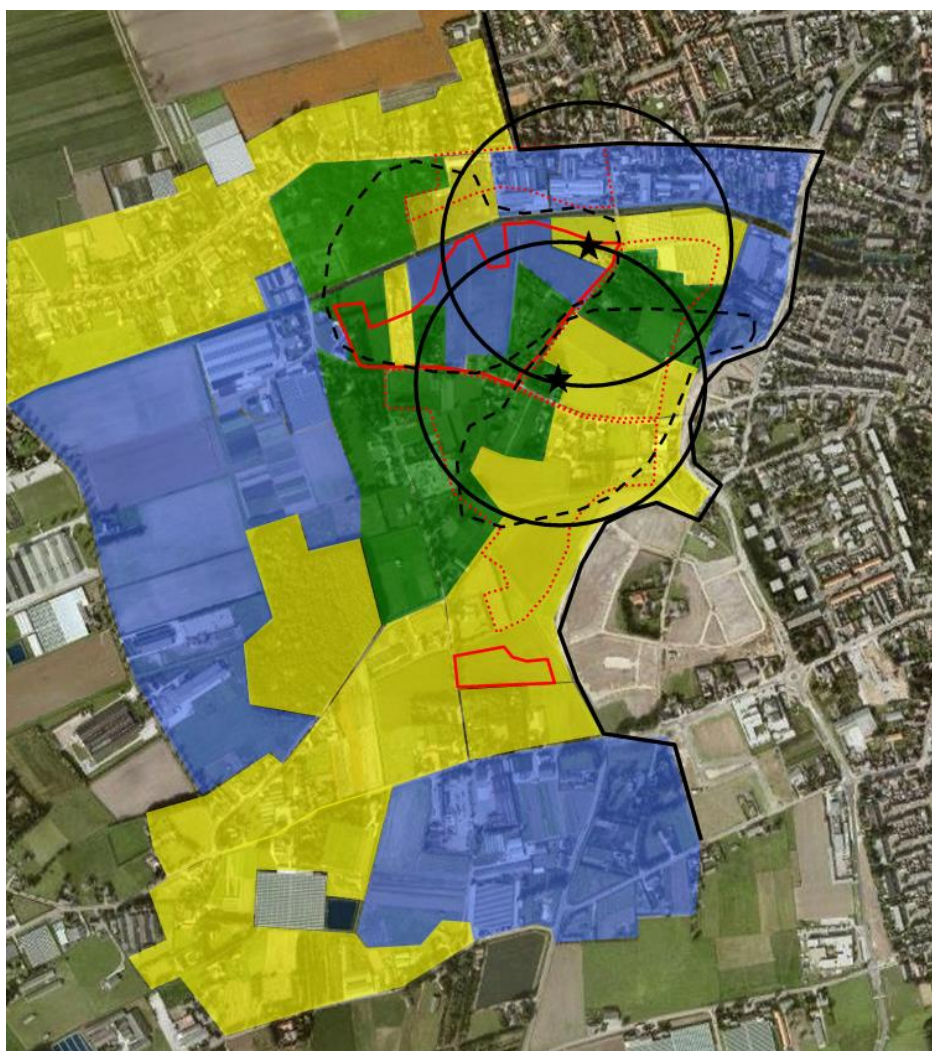
- ☐ Groot woningbouwproject in kleinschalig landschap met steenuil
- ☐ Nestlocatie en omgeving strikt beschermd (FFW); toen ook gebrek aan belang...
- ☐ Plannen uitgesmeerd over 10 jaar met concrete en vage onderdelen

Oplossing en resultaat

- ☐ Leefgebiedenanalyse (omvang en kwaliteit nestlocatie en foerageergebied) en beschermingsplan
- ☐ Ontheffing FFW op basis van analyse en plan (2008)

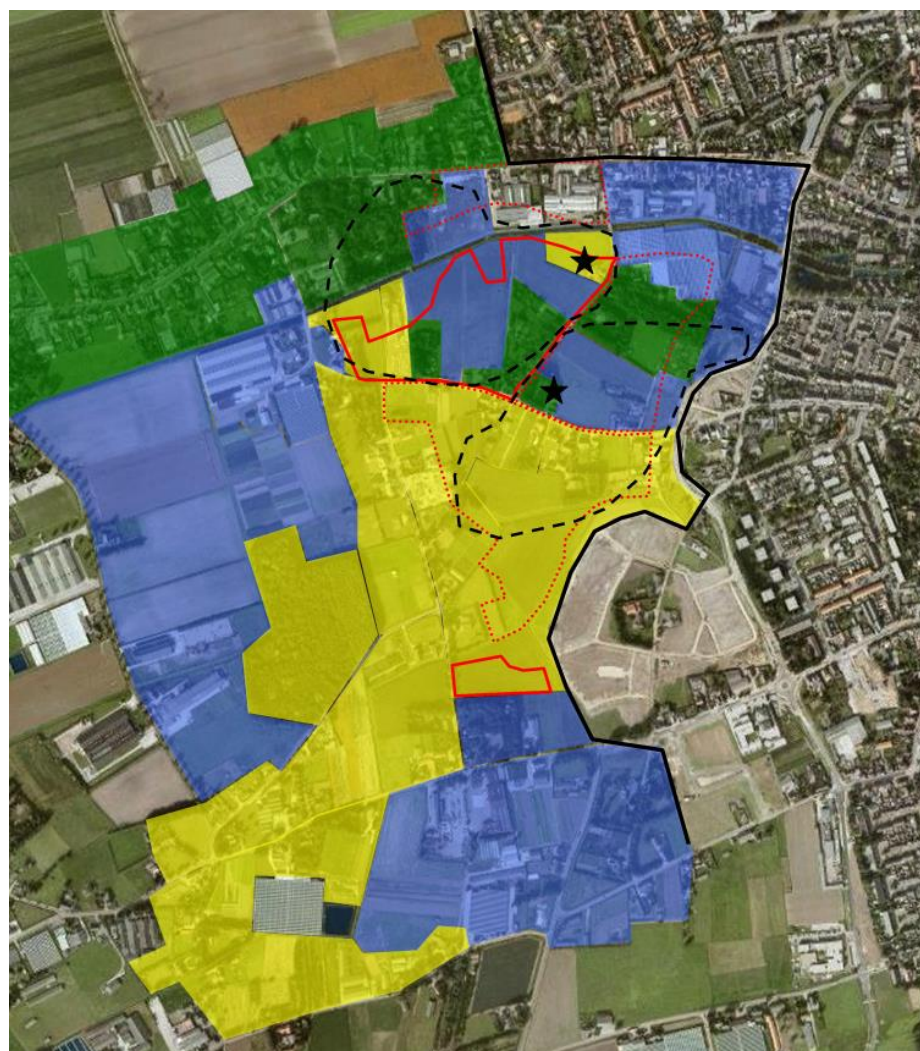

Steenuil – gemeente Horst a/d Maas (2)

Criteria kwaliteit foerageergebied	Scores			
	Optimaal A	Suboptimaal B	Marginaal C	Ongeschikt D
Voedselbron regenwormen	50-75% areaal kort gemaaide / beweide graslanden	25-50% areaal kort gemaaide / beweide graslanden	< 25 areaal met kort gemaaide / beweide graslanden	Kort gemaaide / beweide graslanden afwezig
Voedselbron insecten	Ruigten / houtstapels algemeen aanwezig	Ruigten / houtstapels frequent aanwezig	Ruigten / houtstapels beperkt aanwezig	Ruigten / houtstapels afwezig
Oriëntatie / schuilplaatsen	Houtsingels / hagen algemeen aanwezig	Houtsingels / hagen frequent aanwezig	Houtsingels / hagen beperkt aanwezig	Houtsingels / hagen afwezig
Zit- en uitkijkposten	Overall zit- en uitkijkposten	Hier en daar zit- en uitkijkposten	Weinig zit- en uitkijkposten	Geen zit- en uitkijkposten
Geen verstoring en versnippering door wegen	Alleen onverharde wegen	Omgeving met lokale wegen met extensief verkeer	Directe omgeving regionale weg	Directe omgeving autoweg / snelweg

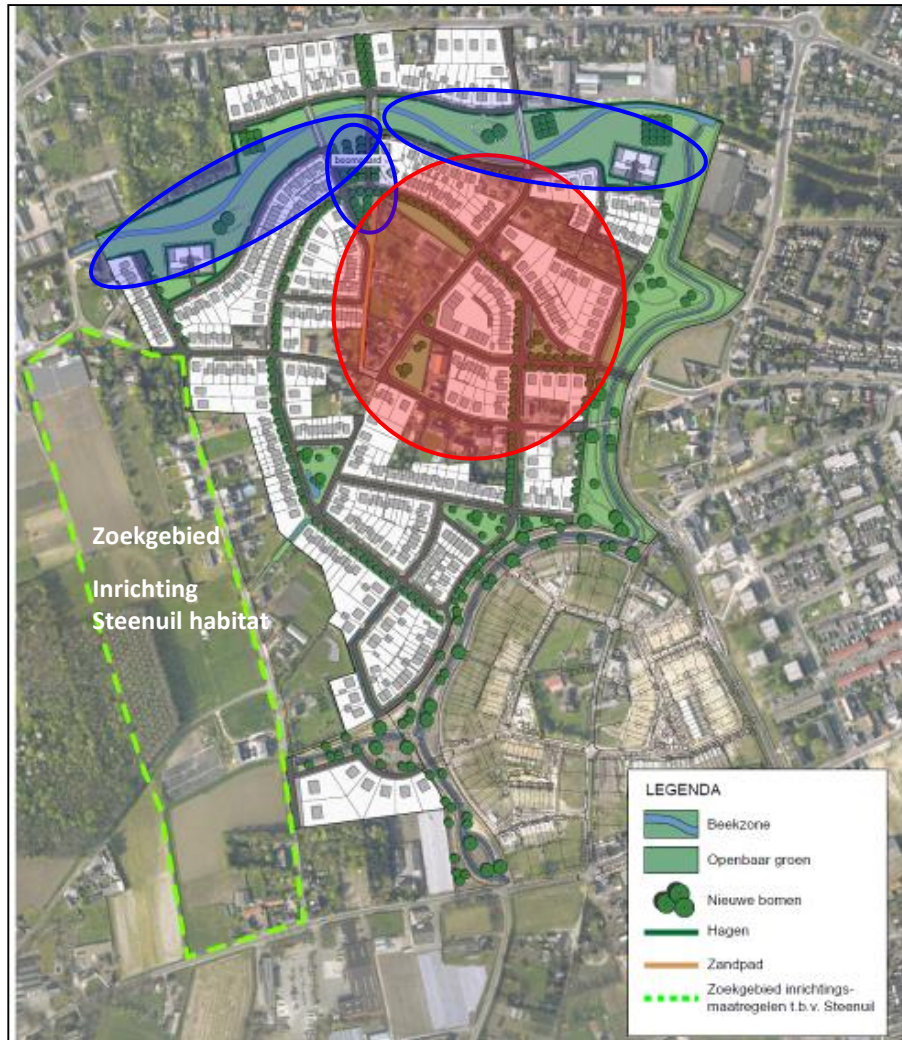
Steenuil – nestlocatie

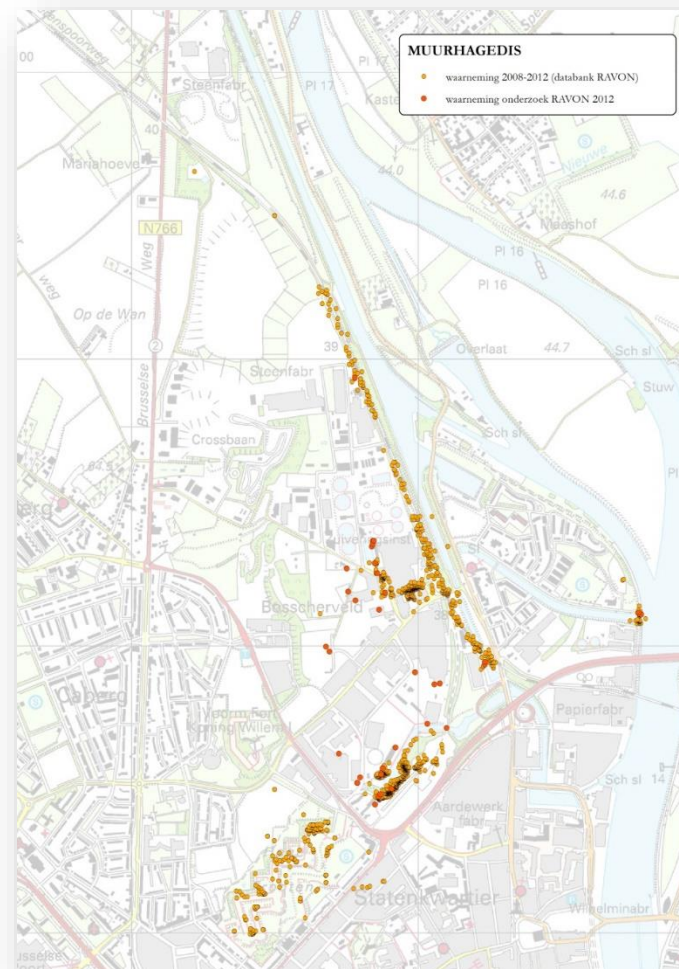
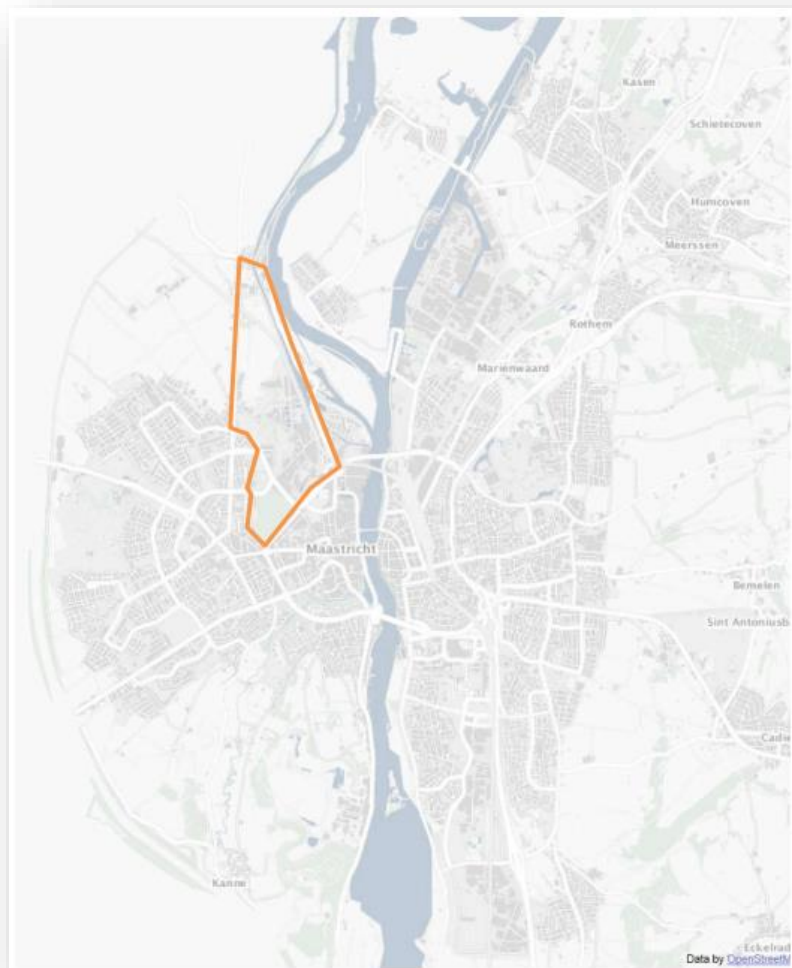
Criteria kwaliteit broedbiotoop	Optimaal A	Suboptimaal B	Marginaal C	Ongeschikt D
Geschikte nestgelegenheid	Hoogstam-boomgaarden en oude schuurtjes algemeen aanwezig	Oude schuurtjes en/of nestkasten frequent aanwezig	Oude schuurtjes en/of nestkasten sporadisch aanwezig	Hoogstam-boomgaarden en oude schuurtjes afwezig
Voldoende rust	Hooguit beperkte menselijke activiteit vanuit agrarische bewoning	Idem, maar inclusief extensief wandelen / fietsen op wegen en paden	Stedelijk uitloopgebied of nabijheid woonkern	Woonkern
Schuilplaatsen	Houtsingels / hagen algemeen aanwezig	Houtsingels / hagen frequent aanwezig	Houtsingels / hagen beperkt aanwezig	Houtsingels / hagen afwezig

Steenuil – gerichte versterking leefgebied (SMP)

Muurhagedis – gemeente Maastricht

Muurhagedis – probleem

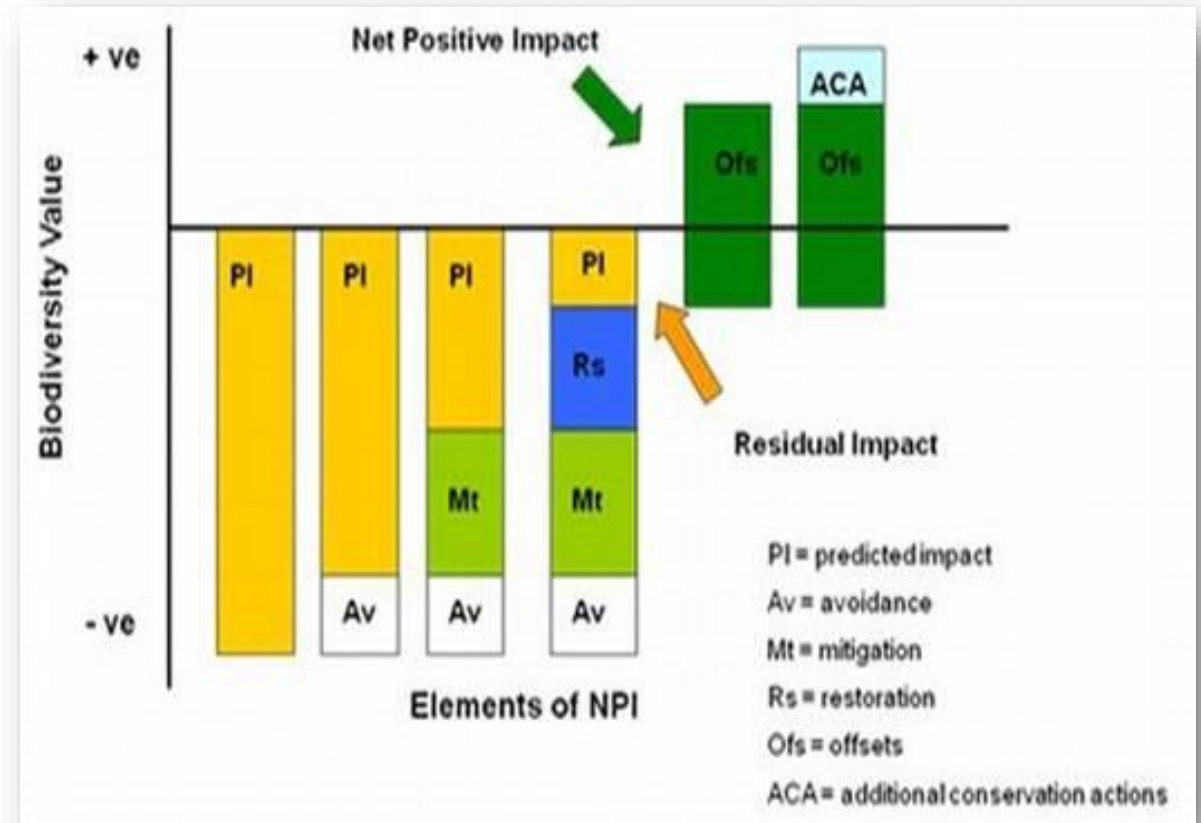
- ❑ Overall komen zwaar beschermde soorten voor, o.a. muurhagedis
- ❑ Knoop van negatieve en positieve ontwikkelingen natuur (overlappend in ruimte en tijd, vele partijen)
- ❑ Het gebied wordt heel snel (in enkele jaren) ingrijpend her ontwikkeld
- ❑ Compensatie per deelontwikkeling biedt geen garantie ‘gunstige staat van instandhouding soort’ vanwege de kans op versnippering van het leefgebied
- ❑ Ecologische gebiedsbenadering (behoud netwerk) is dringende wens Bevoegd gezag en natuurorganisaties
- ❑ Bestaande tijdelijke natuur met hoge natuurwaarden op het bedrijventerrein is nu onvoldoende duurzaam beschermd

The Gordian Knot

Muurhagedis – oplossing gebiedssaldering

- ☐ Streven naar 100% mitigatie van negatieve effecten (behoud omvang en kwaliteit leefgebieden)
- ☐ Positief en negatief heffen elkaar tenminste op ('No Net Loss' beginsel)
- ☐ Per soort saldering regelen via gidssoort
- ☐ Juridisch vastleggen mitigatieverplichtingen in bestemmingsplannen (voorwaardelijke bepaling)
- ☐ Mitigatie uitvoeren voorafgaand aan de ingreep
- ☐ Mitigatietaak financieel labelen aan projecten (garantie van de uitvoering)

Muurhagedis – minnen en plussen

Ontwikkelingen Belvédère	Minpunten Negatief effect natuur	Pluspunten Positief effect natuur
Aanleg infra	Totaal -10 tot -20: Barrièrewerking -2 tot -5 Areaalverlies leefgebied -5 Verstoring leefgebied -5	Faunapassages +2 tot +5 Verbindingen +5 tot +8
Herontwikkeling/ uitbreiding industrie	Totaal -7 tot -10 Areaalverlies leefgebied -5 Verstoring leefgebied -2 tot -5	N.v.t.
Versterken groene raamwerk	N.v.t.	Extra leefgebied +2 tot +10 Nieuwe verbindingen +5 tot +8
Netto balans Flora- en faunawet	Geen verlies leefgebied beschermde natuurwaarden • Op gebiedsniveau (Belvédère-gebied) én • Op gidssoort niveau (en daarmee volgsoorten)	

Ontwikkelingen Belvédère-gebied	Omschrijving	Min punten	Plus punten
Aanleg infra	• Noorderbrug (A)	-20	
Behoud groene raamwerk	• EVZ Frontenpark – Steilrandpark (IV) • EVZ Frontenpark – Kanaalzone (V) • Faunapassage commandeurslaan (XII) • Faunapassage Havenkom (XIII)		+8 +8 +2 +2
Versterken groene raamwerk	• Koppelstuk Hoge fronten en lage Fronten (I) - gedeeld		+3
Netto balans			+3

Muurhagedis - gidssoort

Gidssoort	Muurhagedis
Volgsoorten	Hazelworm, levendbarende hagedis, dagvlinders, rugstreeppad, vroedmeesterpad, vaatplanten (wilde marjolein, rapunzelklokje, steenbreekvaren, stengelomvattend havikskruid)
Natuurkern	Schrale kruidenrijke graslanden en ruderales vegetaties, al of niet met stenige biotopen (oude muren, puin, stapelmuren, steenkorven, steenhopen, steenbedden, vestingwerken) en ondiepe poelen (al of niet gecombineerd met waterbuffer); > 5 ha
Stapsteen	Idem, maar met beperkte omvang; 1 – 5 ha
Verbinding	Ononderbroken netwerk van schrale grazige vegetaties en voldoende schuil- en zonnemogelijkheden (stenenstapels, boomstammen, takkenrillen); tevens leefgebied; breedte > 5 m Voor een secundaire verbinding kan gebruik gemaakt worden van een wegberm, een mantel-zoomvegetatie (ononderbroken) of een serie open plekken in bos (om de 75 m)
Fauna passages	Optimaal: faunabrug / brede faunalooptrook onder viaduct (robuuste fauna onderdoorgang) Minimaal: CAT-tunnel (Comfort Animal Transfer-tunnel)

Muurhagedis – behoud en versterking leefgebied

Vleermuizen in groeve – gemeente Valkenburg

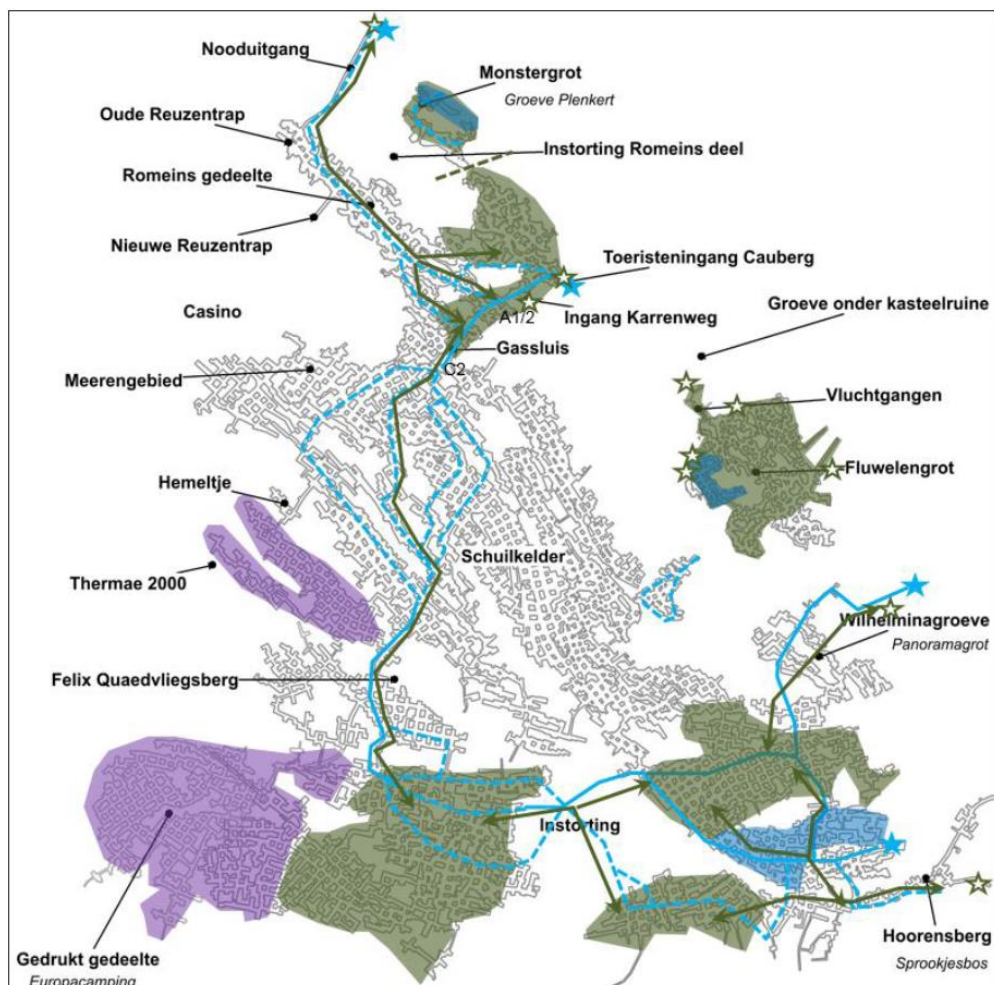
Probleemschets

- ☐ Mergelgroeves worden meer of minder intensief gebruikt
- ☐ Overwinterende vleermuizen extreem gevoelig en zwaar beschermd
- ☐ Doorgang kerstmarkt gemeentegroeve knelpunt 2016

Oplossing

- ☐ Beschermingsplan met behoud en versterking kerngebieden en vliegroutes en monitoring
- ☐ Geen handhaving bevoegd gezag (RVO)

Vleermuizen in groeve – vleermuisnetwerk

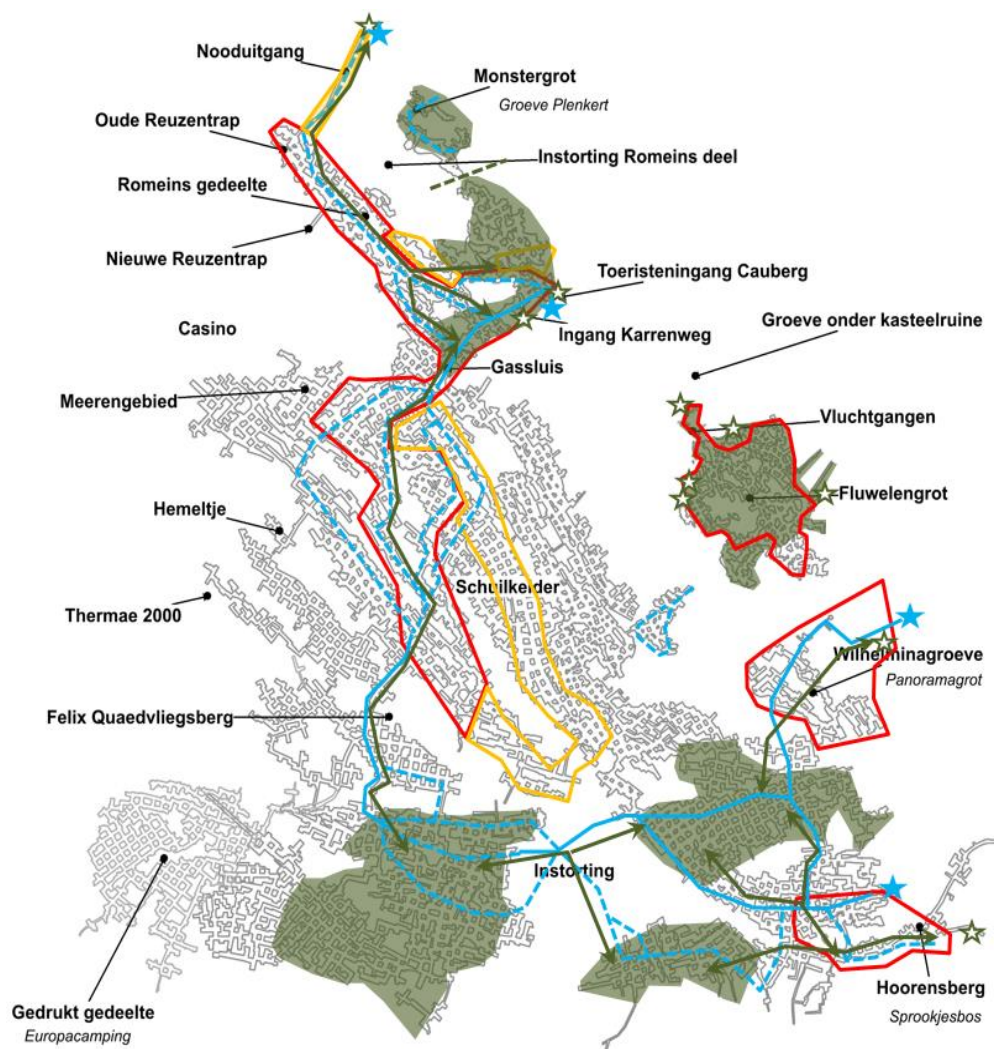

☆	Suboptimale groeve ingang voor zwermende en invliegende vleermuizen
★	Optimale groeve ingang voor zwermende en invliegende vleermuizen
↔	Vliegroute van overwinterende vleermuizen in de groeve (bepaald op basis van verspreiding, bottlenecks en luchtstroming)
■	Belangrijk overwinteringsgebied voor vleermuizen

★	Luchtopening groeve (ingang, luchtkoker, waterput etc)
—	Sterke luchtstroming in de groeve
- - -	Zwakke luchtstroming in de groeve

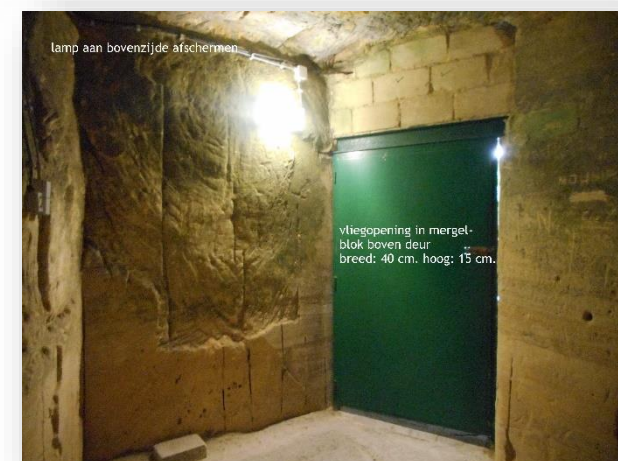
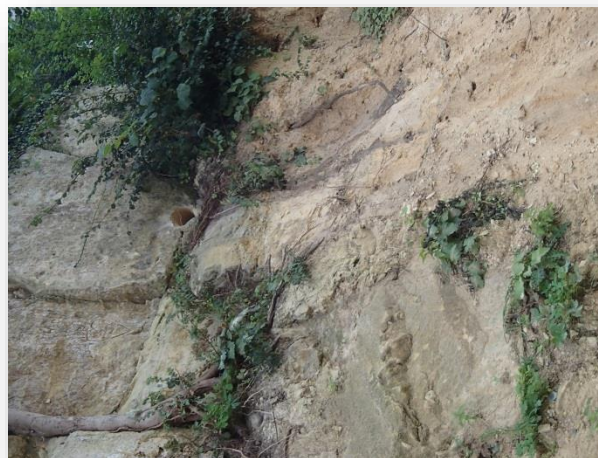
Vleermuizen in groeve – verstoring vleermuizen

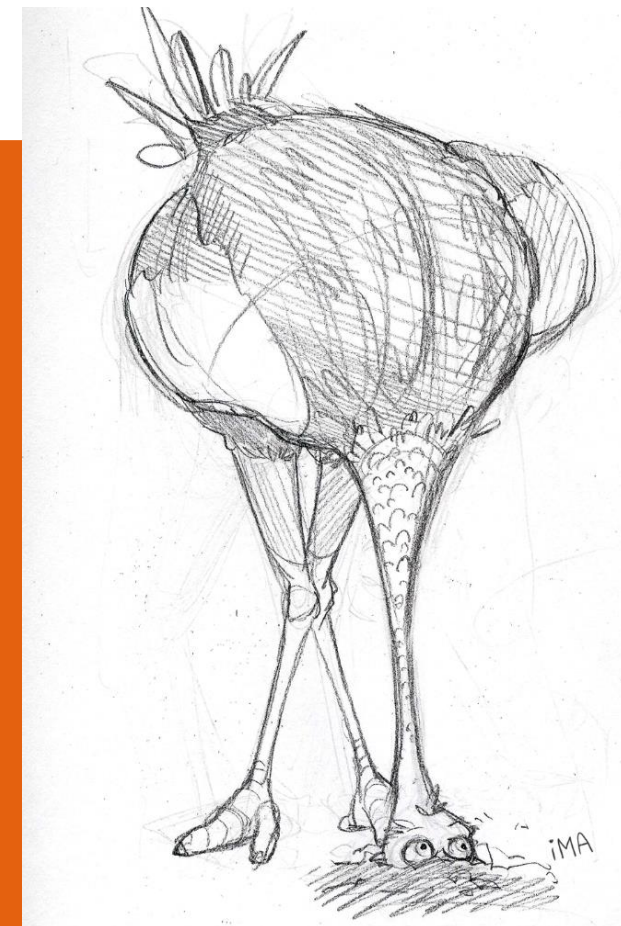
	Intensieve gebruikszone (bezoekersingangen, musea, licht- en geluidshows, kerstmarkten, rondleidingen)
	Matig intensieve gebruikszone (vaste rondleidingen)

Vleermuizen in groeve – mitigatie netwerk

- ❑ Optimalisatie van bestaande groeve ingangen voor zwermfunctie en migratie
- ❑ Realisatie van nieuwe ingangen voor zwermfunctie en migratie
- ❑ Realisatie van extra luchtstroming door nieuwe ingangen en het heropenen van bestaande putten
- ❑ Verminderen van menselijke verstoring
- ❑ Nader onderzoek van mogelijke knelpunten
- ❑ Monitoring klimaat, vlieggedrag en overwinteringsplekken

Samenwerking gemeenten en woningcorporaties voor gebouwbewonende soorten

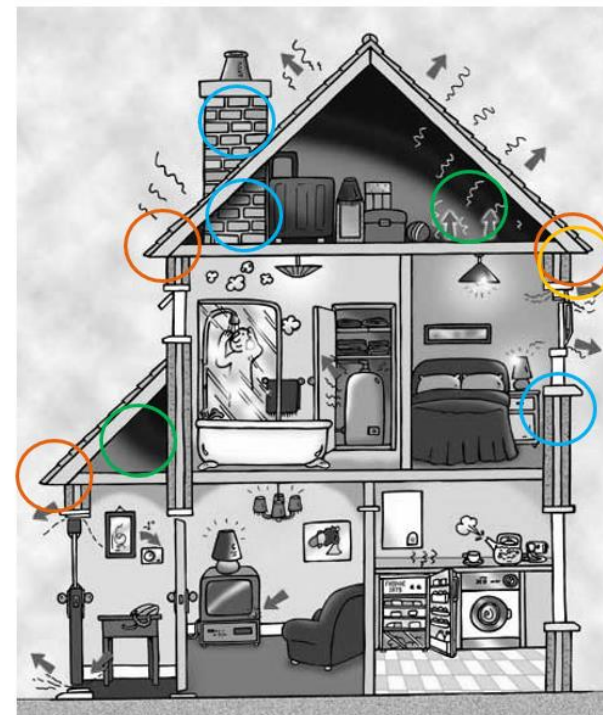

Aanleiding SMP – woningcorporaties (1)

- ❑ Overall (nog) beschermde diersoorten
- ❑ Bij alle ingrepen vormen beschermde soorten een juridisch knelpunt
- ❑ Plannen < 1 jaar uitgevoerd terwijl onderzoek / plan / ontheffing 2 jaar kost
- ❑ Enorme duurzaamheidsopgave (energieakkoord)
- ❑ Overtredingen Wnb zijn kostbaar
 - ❑ Stilleging werkzaamheden
 - ❑ Persoonlijk strafblad
 - ❑ Boete
 - ❑ Imagoschade

© Arcadis 2017

Aanleiding SMP – woningcorporaties (2)

Ruimtelijke ingreep		Gewone dwergleermuis	Laatvlieger	Gewone grootoorleermuis	Steenmarter *)	Huismus	Gierzwaluw	Huiszwaluw	Algemene broedvogels **)	Algemene zoogdieren / amfibieën **)	Steenbreekvaren *)	Tongvaren *)
Sloop bebouwing	G											
Renovatie compleet	G											
Spouwmuurisolatie	P/G											
Schilderwerk buiten	P											
Gevelreiniging	P											
Verwijderen bomen en struiken in tuin	G											

Oranje = mogelijk conflict ingreep; rood = conflict ingreep; wit = geen conflict

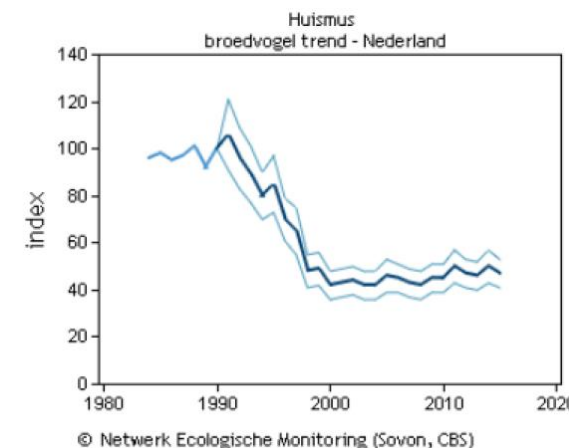
P = planmatig onderhoud; G = grootschalige woningverbetering

Aanleiding SMP - gemeenten

- ☐ Terugdringen tijdrovende toetsing Wnb bij Omgevingsvergunning
- ☐ Minder overtredingen en daarmee lastige handhavingen
- ☐ Eenvoudig alternatief voor particulieren (niveau dakkapel)
- ☐ Helder toetsings- en beoordelingskader met ontwikkelzekerheid (verbetering investeringsklimaat)
- ☐ Bijdrage aan biodiversiteit gericht op behoud van populaties
- ☐ Juridische verankering gemeentelijke groenstructuur / ecologisch netwerk
- ☐ Sluit aan op ontwikkeling Omgevingswet (2019)

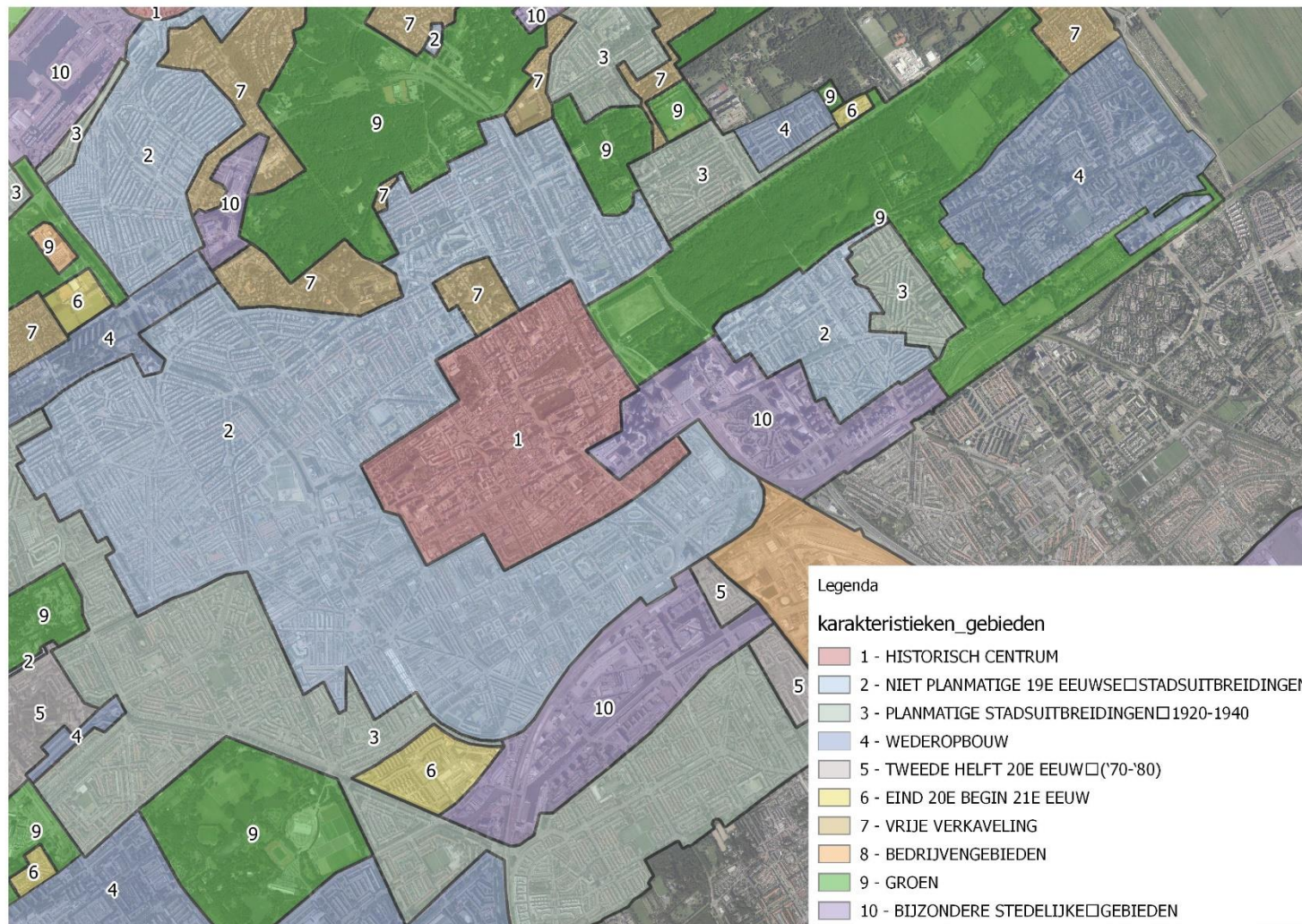
Voordelen samenwerking

- ❑ Grote invloed op het totale leefgebied van gebouwbewonende soorten, dus behoud populatie
 - ❑ Nesten / verblijfplaatsen (gebouwen; den haag 33%)
 - ❑ Foerageergebieden / migratieroutes (groenstructuur en groene tuinen)
- ❑ Veel gemeenten hebben relevante gegevens
 - ❑ Natuurinventarisaties / natuurwaardenkaart – actuele verspreiding soorten
 - ❑ Karakterisering van woningbouwtypen (welstand) – potentiële verspreiding soorten
- ❑ Beide partijen willen (uiteindelijk) een digitaal en dynamisch systeem
- ❑ Delen van de kosten
- ❑ Zwaan-kleef-aan principe

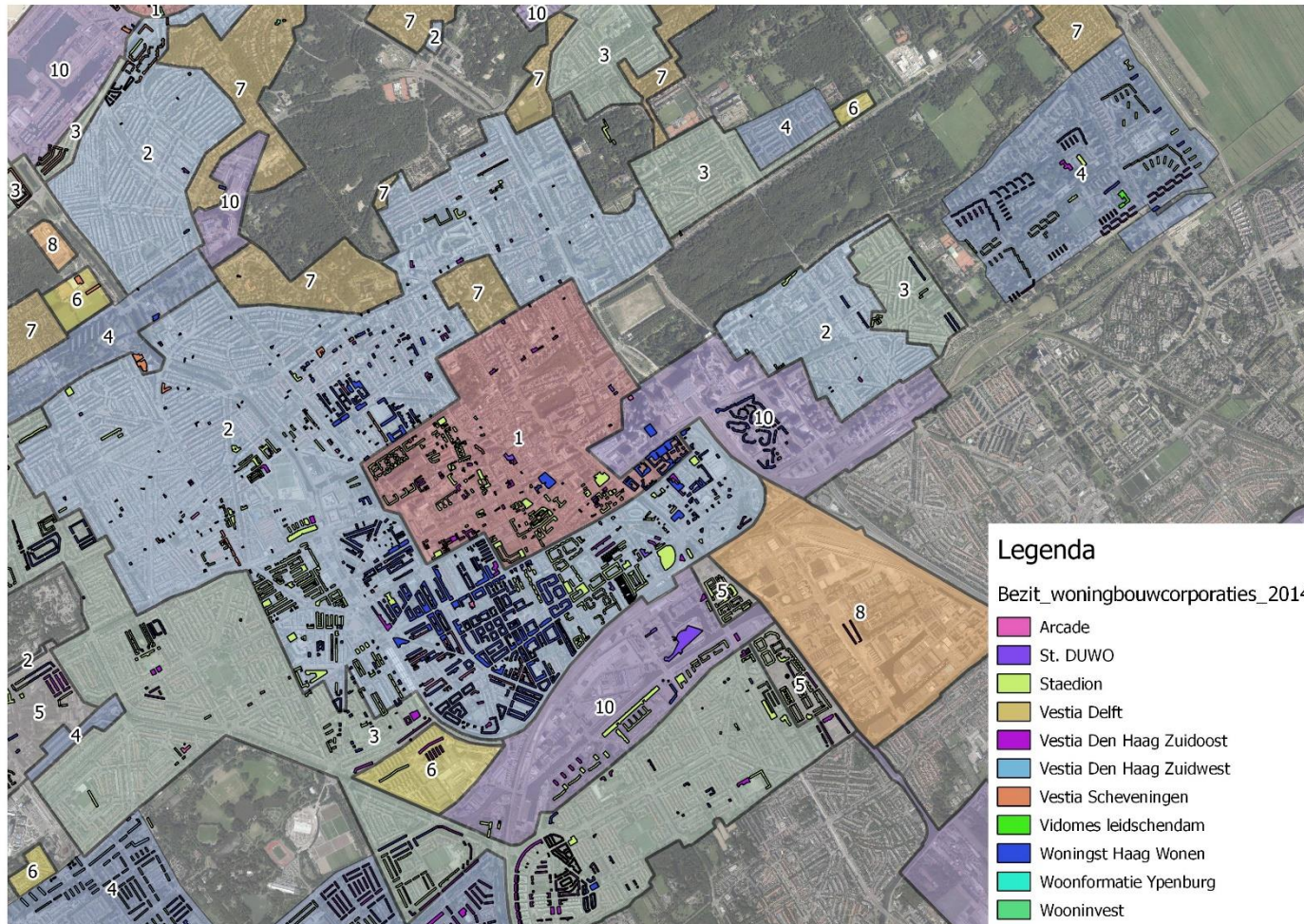

Funcities voor de soort	Bedreigingen	Kansen
Verblijfplaats	• (Na-)Isolatie van woningen • Onderhoud aan woningen • Gebruik van platte dakpannen • Vervangen dakpannen • Sloop woningen	• Aanbrengen voorzieningen voor huisvlieg en/of gierzwaluw • Behoud van ruimte onder dakpannen • Gebruik van gegolfde dakpannen
Foerageergebied	• Verwijderen van vegetatie • Verstedelijking	• Behoud vegetatie • Behoud open grasvelden, parken, groenstroken en bermen • Aanleg grasvelden, parken, groenstroken en bermen met voldoende houtopstand
Dekking	• Verwijderen van vegetatie • Asfalteren zandgronden • Kaalkappen van oevers of aanleggen van oevers zonder dekking	• Aanleg hagen, wanden met klimplanten • Planten coniferen en andere dichte bomen • Aanleg zandgronden met dekking voor stofbad • Aanleg natuurvriendelijke oevers

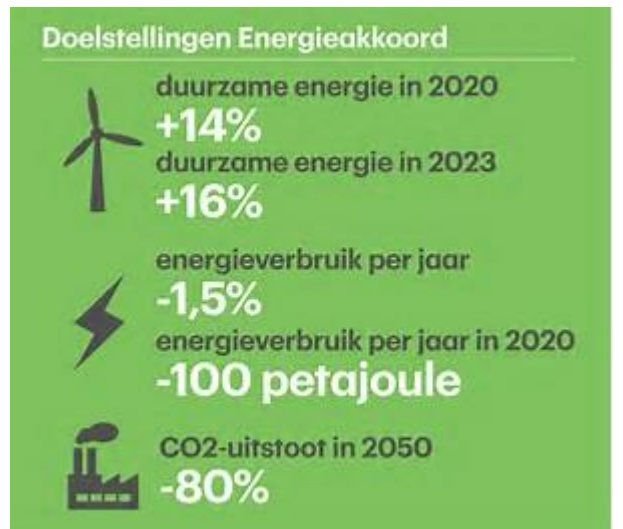
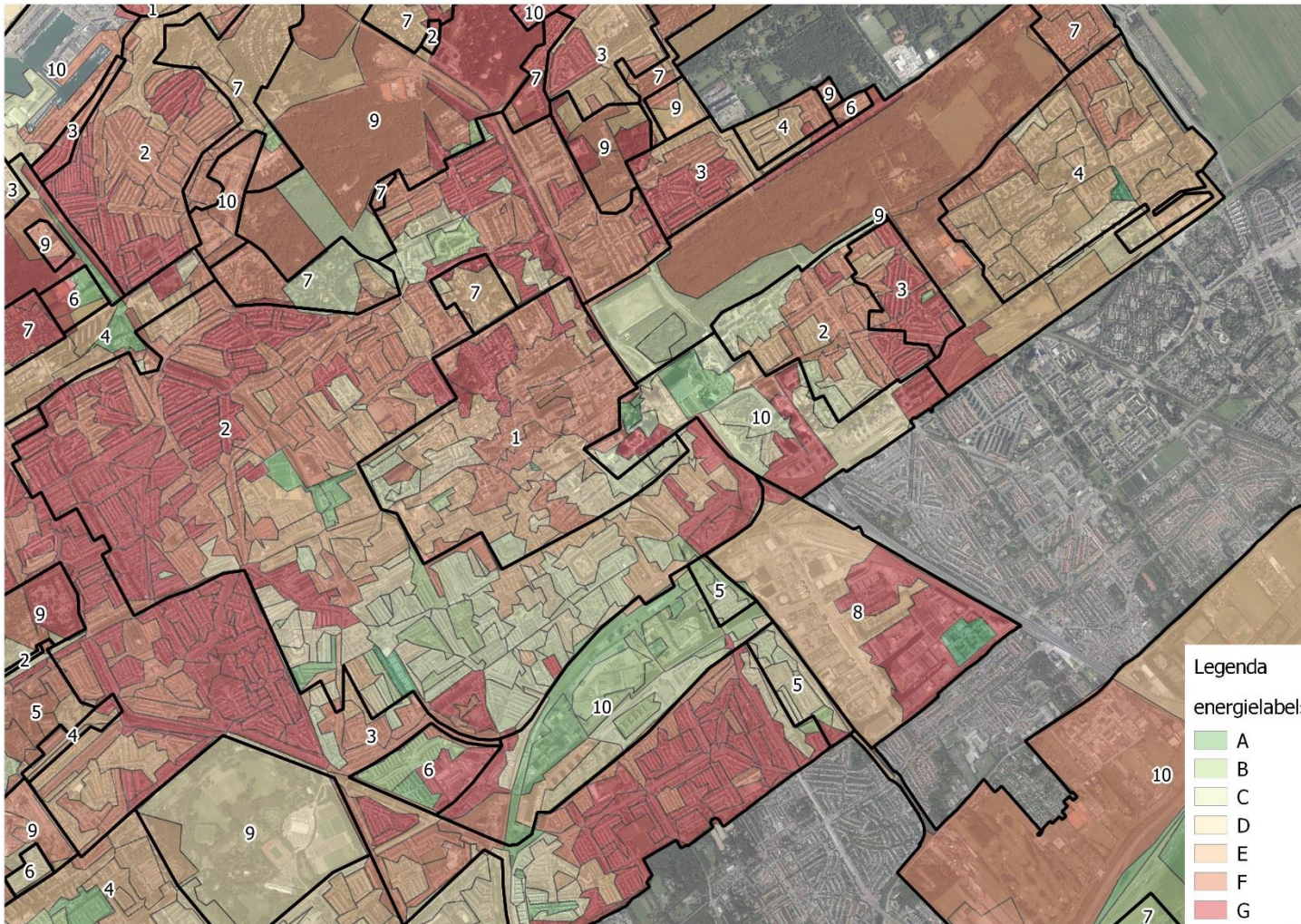
Voorbeeld analyse Den Haag (1)

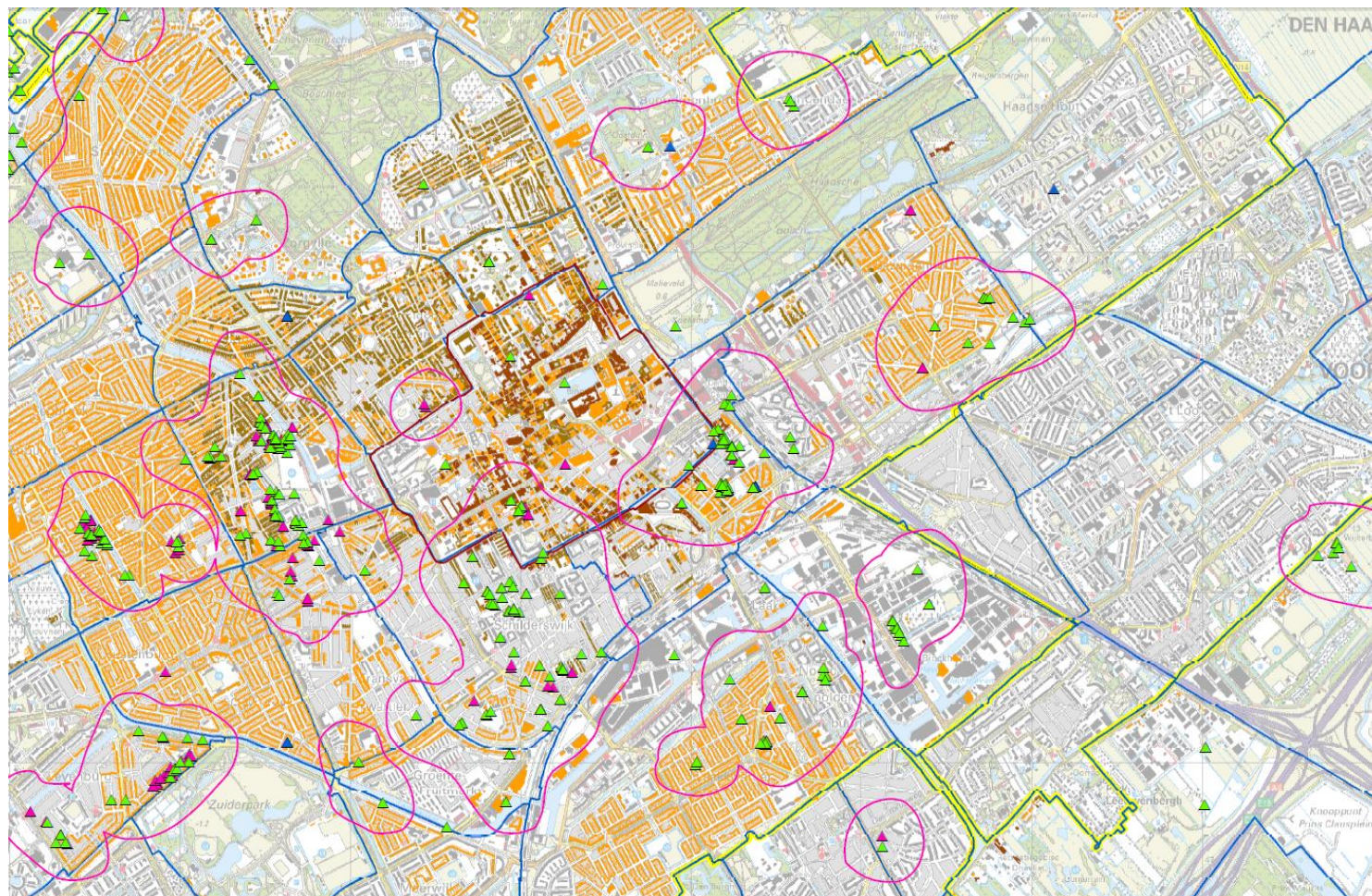
Voorbeeld analyse Den Haag (2)

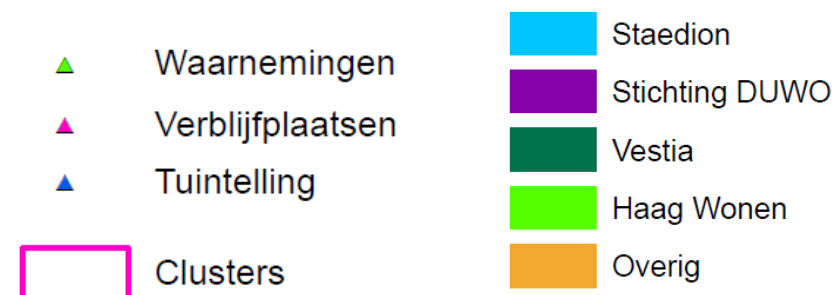
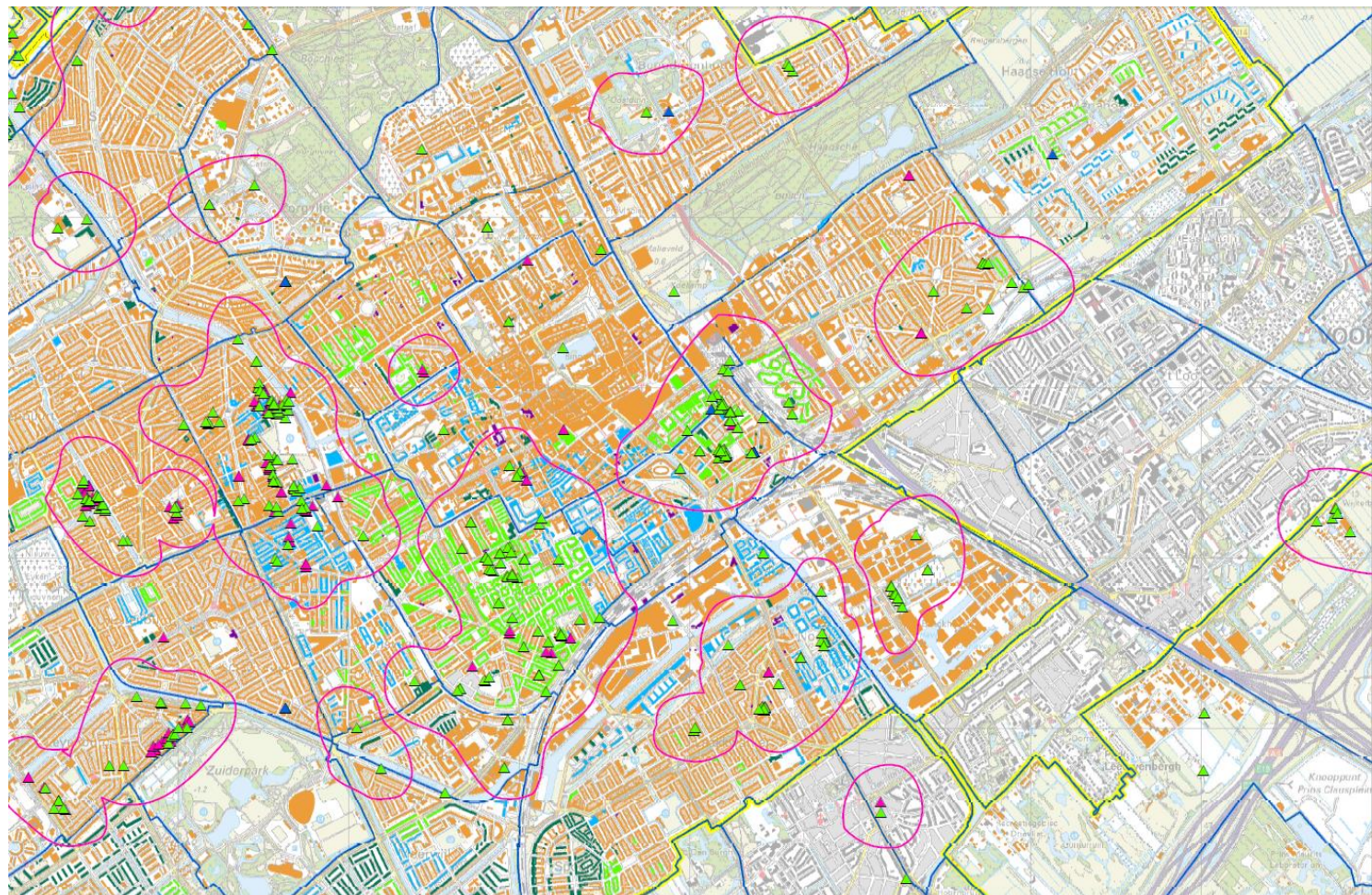
Voorbeeld analyse Den Haag (3)

Voorbeeld analyse Den Haag (4)

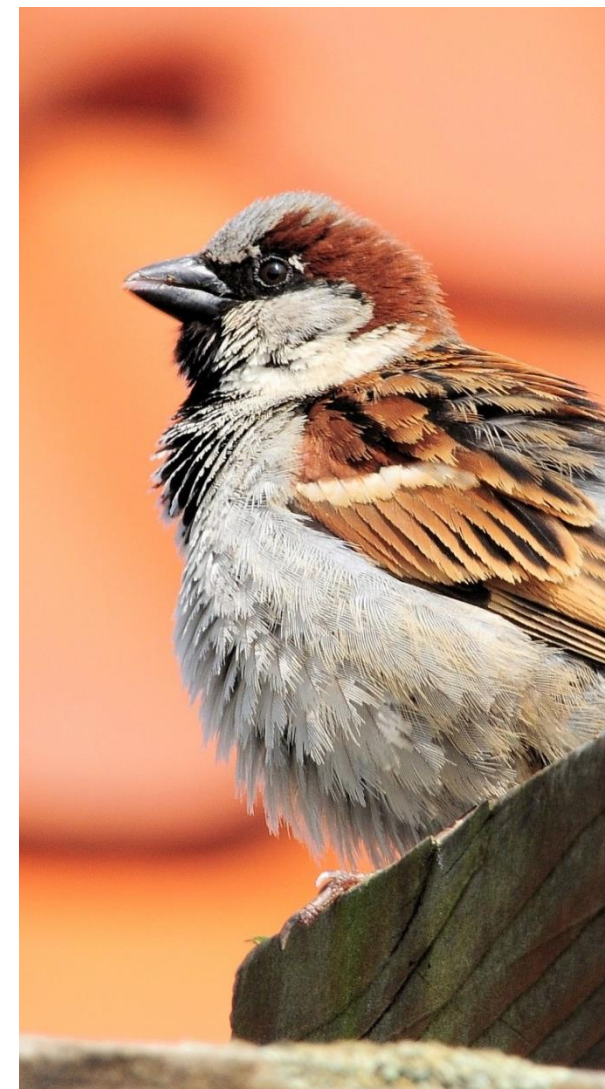

Voorbeeld analyse Den Haag (5)

Nut voor de betrokkenen

- ❑ Projectleider: in control; sneller, goedkoper en eenvoudiger
- ❑ Bestuurders: bijdrage biodiversiteit en positief imago
- ❑ Financieel manager: tijdige en planmatige budgettering en goedkoper
- ❑ Planner: start uitvoering plannen < 1 jaar
- ❑ Inkoper: standaardvoorwaarden voor aannemers
- ❑ ICT-er: digitaal product, in toekomst mogelijk ook dynamisch systeem
- ❑ Ecoloog: positieve bijdrage, geen showstopper
- ❑ Planoloog: bouwsteen Omgevingswet
- ❑ Jurist / vergunningverlener: conform wet- en regelgeving, beoordelingskader
- ❑ Bewoner: prettige en levendige woonomgeving, kan ook zelf bijdrage leveren (groene tuin etc.)

Vragen ...

Contactgegevens

Roel Koster

- ❑ Senior manager
Woningcorporaties
- ❑ Roel.koster@arcadis.com
- ❑ 06 2571 1734

Max Klasberg

- ❑ Sr adviseur ecologie (stadsecoloog)
- ❑ Max.klasberg@arcadis.com
- ❑ 06 27060669

Arcadis.
Improving quality of life.